

Veldwerk Nederland

Lectoraat

Natuurbeleving & ontwikkeling kind

stichting Veldwerk Nederland en Hogeschool Leiden

Lectoraat natuurbeleving & ontwikkeling kind

1 Aanleiding

Als kinderen van vijf tot twaalf jaar hun speelplek mogen kiezen, gaat de voorkeur voornamelijk uit naar braakliggende terreinen. Daarbij kijken ze in eerste instantie naar doe-mogelijkheden in een openheid waaraan de kinderen zelf betekenis kunnen geven (het kind als ontdekker/onderzoeker). De manier waarop ze dan leren is niet doelgericht (informeel leren). Het onderwijs (formeel leren) kan bijdragen aan informeel leren door de inrichting van het onderwijs en de schoolomgeving.

Kees Both, groene pedagoog, geeft in zijn essay 'een school voor het leven' (2009) aan dat kinderen in het onderwijs voornamelijk kennis maken met het formele leren dat gericht en expliciet is. Ook het vrije spel en gerichte leeractiviteiten in een natuurlijke setting kunnen bijdrage aan de ontwikkeling van kinderen, zoals:

- ontwikkeling van de motorische en creatieve vaardigheden,
- ontspanning en afbouw van stresshormonen,
- rust geven aan kinderen (ook met AD(H)D) en verminderen van agressie,
- bijdragen aan identiteitsontwikkeling,
- prikkelen van de zintuigen en leren omgaan met risico's,
- stimuleren van exploratiedrang en onafhankelijk en flexibel denken,
- vergroting van de taalontwikkeling en verwerven van inzicht in de natuur.

Ondanks bovenstaande prestaties krijgen kinderen in het basisonderwijs slechts drie kwartier natuuronderwijs per week, waarbij ook aandacht wordt geschonken aan natuurkunde, techniek, planeten en weer en seizoenen. Uit recent onderzoek van het CITO blijkt dat de tijd die leerkrachten besteden aan natuuronderwijs in de afgelopen twee jaar nog verder is afgenomen. Om deze trend te keren is het noodzakelijk om het effect van natuurbeleving op kinderen voor het onderwijs te onderbouwen.

Gezien de focus van het ministerie van OCW op taal en rekenen willen we onderzoeken wat het effect van natuuronderwijs op het sociaal pedagogisch klimaat in de klas is. Hoe draagt natuurbeleving daaraan bij en levert natuurbeleving betere schoolresultaten op van de leerlingen?

Een groene (school)omgeving biedt kinderen de mogelijkheid om hun energie kwijt te kunnen of zich even te kunnen afzonderen om

tot zichzelf te komen. De natuur geeft rust en ruimte. Onze steden bevatten speelpleinen met veel beton. Ook de hoeveelheid groen (plantsoenen) in een woonwijk neemt af waardoor kinderen steeds minder in een min of meer natuurlijke omgeving kunnen spelen. Daarnaast vinden ouders spelen in de natuur gevaarlijk vanwege het risico op ongevallen, het moeten oversteken van een weg of het vinden van afval van drugsverslaafden in het park. Maar onvoldoende contact met de natuur heeft gevolgen voor de gezondheid van kinderen. Het is deels nog onduidelijk op welke wijze en in welke mate natuurbeleving de gezondheid en het functioneren van kinderen beïnvloedt.

Deze vragen zijn aanleiding geweest voor Hogeschool Leiden en Veldwerk Nederland om een lectoraat “Natuurbeleving & ontwikkeling kind” in het leven te roepen. Door de samenwerking wordt een combinatie gemaakt tussen de onderwijspraktijk en de natuureducatieve praktijk. Op deze wijze kan de lector een bijdrage leveren aan onderzoek naar het effect van natuur op het formele en informele leren van kinderen en de waarde daarvan op de ontwikkeling van het kind.

2 Vraagstelling

De centrale vraag van het lectoraat betreft de bijdrage van natuurbeleving in de ontwikkeling van kinderen. Het lectoraat onderzoekt de hypothese dat natuurbeleving een positief en duurzaam effect heeft op leren, ontwikkelen en welbevinden van kinderen. Er worden positieve effecten verwacht op individuele en collectieve evenwichtigheid en intrinsieke motivatie. Deze verwachting is gestoeld op diverse recente publicaties¹ hierover, maar ook op basis van de toegenomen maatschappelijke vraag naar contact van kinderen met natuur en ervarend leren buiten de school (outdoor education). Praktijkonderzoek² wijst op belangrijke baten van natuurbeleving.

Nader onderzoek naar de precieze aard van de baten van natuurbeleving en hoe die baten versterkt worden naar gelang de natuurbelevingsactiviteiten beter ingebed zijn in en buiten het onderwijs is nodig.

¹ Zie bijlage publicaties

² onder meer: van Gelder en Koppen (2007) & Waal ea (2008) over natuurbeleving bewaarde land; Gezondheidsraad: Natuur en gezondheid. Invloed van natuur op sociaal, psychisch en lichamelijk welbevinden, juni 2004

Concreet leven er in de praktijk vele vragen naar hoe natuurbeleving het functioneren van kinderen beïnvloedt en deels is het nog onduidelijk op welke wijze en in welke mate.

Het is daarom wenselijk:

1. onderzoek te doen naar effecten van natuurbeleving op kinderen in binnen- en buitenschoolse situaties,
2. interactie te versterken tussen deze effecten en de leermethoden, onder andere door het (her)inrichten van leermethoden,
3. vertalen van de nieuwe leermethoden naar de competenties van natuureducators en leerkrachten. Welke begeleiding is daarbij nodig en welke invloed heeft het op het curriculum en natuurbelevingsactiviteiten.

Het is wenselijk dat er een stevige kenniscirculatie tot stand komt van bestaand onderzoek en onderzoek vanuit dit lectoraat. Een brede inbedding van dit onderzoek in het curriculum en educatieve programma's is noodzakelijk. Het leggen van relaties tussen wetenschap en praktijk zorgt daarbij voor een kruisbestuiving en innovaties. Het signaleren en oppakken van (onderzoeks)vragen die leven in de praktijk is onderdeel van het lectoraat.

Het is wenselijk dat zij die werken met kinderen kennis nemen van het onderzoek en zich zo verder professionaliseren. Het ontwikkelen en verzorgen van scholingsprogramma's, zoals een minor aan de Hogeschool, draagt bij aan die professionalisering. Maar ook vakverdiepingen voor leerkrachten en natuureducators, zowel initiële opleidingen als nascholing, is gewenst. Hier hoort ook het schrijven van artikelen en boeken, geven van lezingen en workshops bij.

3 Doelstelling en activiteiten van het lectoraat

De doelstelling van het lectoraat is het ontwikkelen van kennis en het bevorderen van competenties van (aankomende) leraren en natuureducators om natuurbeleving te creëren bij kinderen, binnen als buiten de schoolsetting, met als achterliggende doel het realiseren van een 'natuurlijke' en vitale ontwikkeling bij kinderen.

Het lectoraat richt zich op deze doelstelling met de volgende activiteiten:

1. Onderzoek: het ontwikkelen van kennis middels het verzamelen, stimuleren en zelf uitvoeren van (toegepast) onderzoek

2. Inbedding, verbinding en verspreiding: het verzamelen en verspreiden van kennis onder meer door het leggen van verbindingen tussen lerarenopleidingen, scholen en andere maatschappelijke organisaties en door het geven van impulsen aan de ontwikkeling van het curriculum van lerarenopleidingen en van educatieve programma's.
3. Onderwijs: het professionaliseren van (hogeschool-) docenten en medewerkers van natuur- en milieueducatie organisaties (natuureducatoren).

4 Vormgeving en sturing van - onderzoek van - het lectoraat

In een meerjaren(onderzoeksprogramma-)plan en in jaarlijkse plannen met doelen en activiteiten legt de lector verantwoording af aan de directeur lerarenopleidingen en aan een lectoraats-curatorium. Het curatorium vertegenwoordigt de belangen van de stakeholders en is het advies- en verantwoordingsorgaan voor de lector/het lectoraat.

In het curatorium van het lectoraat 'natuurbeleving & ontwikkeling kind' zit de directeur van Veldwerk Nederland (namens maatschappelijke organisaties) en de directeur lerarenopleidingen van Hogeschool Leiden. Daarnaast worden in elk geval nog een wetenschappelijk vertegenwoordiger en een bovenschools-/schoolleider namens de schoolpraktijk opgenomen. Ook een vertegenwoordiger van het departement van EL&I wordt uitgenodigd om zitting te nemen.

Wat betreft de uitvoering van het onderzoek van het lectoraat staat een kenniskring centraal. In deze kring participeren naast een lector tenminste 5 kenniskringleden. De leden worden gerekruteerd onder hogeschooldocenten, leraren uit het onderwijsveld en vertegenwoordigers van universiteiten, natuureducatoren van Veldwerk Nederland en andere maatschappelijke organisaties die bij het onderzoeksthema betrokken zijn. Kenniskringleden hebben individuele onderzoeksdoelen die passen in het totale onderzoeks- en activiteitenprogramma van het lectoraat. Bij het doen van onderzoek worden zoveel mogelijk studenten ingezet - met name binnen stages. Het stimuleren van praktijkgericht onderzoek door PABO-studenten is van belang omdat het (1) buitengewoon waardevol is voor het leerproces van de studenten, onder meer wat betreft observatie, gebruik van conceptuele kennis en kritische reflectie; (2) een directe verbinding oplevert met de basisscholen en andere organisaties waar de studenten hun stageonderzoek doen. Zo geeft de kenniskring in haar vorm gestalte aan de brugfunctie tussen de onderwijspraktijk, maatschappelijke

organisaties, lerarenopleidingen en het fundamenteel wetenschappelijk onderzoek.

5 Organisatie en betrokken partners

Het lectoraat is een gezamenlijk initiatief van Hogeschool Leiden en Veldwerk Nederland. Zij zijn een samenwerkingsverband aangegaan voor het lectoraat “Natuurbeleving & ontwikkeling kind”.

De lector wordt aangesteld bij Hogeschool Leiden waarbij in de toekomst (na verzelfstandiging van Pabo Thomas More) actieve samenwerking (en medefinanciering) blijft met Pabo Thomas More in Rotterdam. De lector zal een deel van zijn werktijd (3 dagen per week) verrichten vanuit Hogeschool Leiden.

Veldwerk Nederland heeft de contacten in het werkveld van de natuurbeleving en bezit tevens een deel van de onderzoekssetting door haar eigen activiteiten, zoals de natuurwerkweken en educatieprojecten. De lector zal een deel van zijn werktijd (ca 2 dagen per week) verrichten vanuit Veldwerk Nederland in Apeldoorn. De omvang van de werktijd hangt af van het realiseren van financiering van externe onderzoeksopdrachten.

Na de start van het lectoraat in september 2011 wordt gekeken hoe andere partners, waaronder Naturalis, zich kunnen verbinden. Aangrijpingspunt voor structurele verbinding met het lectoraat kan zijn het participeren van een medewerker van een organisatie in de kenniskring en/of het stellen van een (betaalde) onderzoeksvraag. Deze vraag past in het onderzoeks- en activiteitenprogramma van het lectoraat.

Het lectoraat wordt in aanvang ingesteld voor een periode van 4 jaar. Start op 1 september 2011 en loopt tot 31 augustus 2015.